

Saidova Mexriniso Sobir qizi

Samarqand davlat chet tillari instituti

Ingliz filologiyasi va tarjimashunoslik fakulteti

88.072-16-46

saidovamexriniso06@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola ekoturizmning barqaror rivojlanishdagi ahamiyatini, uning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik sohalarga ta'sirini tahlil qiladi. Maqolada O'zbekiston va MDH mamlakatlarida ekoturizmning rivojlanishi, mahalliy aholi va hududlar iqtisodiyotiga hissa qo'shishi, shuningdek, tabiiy va madaniy merosni saqlash imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, ekoturizmni rivojlantirishdagi mavjud to'siqlar va ularni bartaraf etish yo'llari, ilmiy asoslangan strategiyalar va barqaror turizm tamoyillari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Ekoturizm, barqaror rivojlanish, O'zbekiston, MDH mamlakatlari, iqtisodiy rivojlanish, ekologik barqarorlik, ijtimoiy manfaat, mahalliy aholi, madaniy meros, turizm infratuzilmasi

Ekoturizm so'nggi yillarda dunyo bo'ylab ekologik barqarorlik va turizmni uyg'unlashtirish vositasi sifatida katta ahamiyat kasb etmoqda. Bu turizm turi nafaqat tabiatni asrash, balki mahalliy aholi uchun iqtisodiy foyda yaratishga ham xizmat qiladi. Ekoturizm orqali sayyohlar tabiat go'zalligi, biologik xilma-xillik va madaniy meros bilan tanishadi, bu esa ularni atrof-muhitni muhofaza qilishga undaydi. Shu bilan birga, mahalliy aholining turizm orqali daromad manbai oshadi, yangi ish o'rinlari paydo bo'ladi va jamiyat iqtisodiy jihatdan barqarorlikka erishadi. Barqaror rivojlanish nuqtai nazaridan, ekoturizm tabiat resurslarini izchil boshqarish, ekologik muhitni saqlash va madaniy qadriyatlarni himoya qilishga yordam beradi. Ushbu maqolada ekoturizmning barqaror rivojlanishdagi roli, uning ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik ahamiyati tahlil qilinadi.

Ekoturizm nafaqat sayyohlik faoliyati, balki tabiat va madaniy merosni asrashga qaratilgan muhim vosita hisoblanadi. Barqaror rivojlanishning uchta asosiy yo'nalishi – iqtisodiy farovonlik, ijtimoiy adolat va ekologik barqarorlik – ekoturizmning asosiy maqsadlari bilan chambarchas bog'liq [1; 1-b]. Shu sababli, ekoturizm orqali mahalliy aholi yangi daromad manbalariga ega bo'lib, o'z jamiyatini iqtisodiy jihatdan qo'llab-quvvatlay oladi. Sayyohlar tabiatning go'zalligi va biologik xilma-xillikni o'rganib, ekologik muhitni saqlashga hissa qo'shadilar. Ekoturizm madaniy qadriyatlarni himoya

qilish va milliy an'analarni ommalashtirishga ham xizmat qiladi. Shu bilan birga, barqaror turizm loyihalari tabiat resurslarini izchil boshqarish, chiqindilarni kamaytirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga yordam beradi. Natijada, ekoturizm iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik manfaatlarni birlashtirgan barqaror rivojlanish mexanizmi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Ekoturizm nafaqat tabiatni asrash va sayyohlikni rivojlantirish vositasi, balki mahalliy iqtisodiyot va ijtimoiy hayot uchun barqaror manba hisoblanadi. U sayyohlarni tabiiy va madaniy resurslar bilan tanishtirish orqali ekologik ongini oshiradi va atrof-muhitni himoya qilishga rag'batlantiradi. Mahalliy aholining qo'shgan hissasi esa turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xizmat ko'rsatish sohasida yangi ish o'rinlari yaratish va an'anaviy hunarmandchilikni saqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, ekoturizm loyihalari orqali chiqindilarni kamaytirish, suv va energiya resurslarini tejash kabi ekologik tadbirlar joriy etiladi. Barqaror turizmning ijtimoiy jihati sayyohlar va mahalliy aholi o'rtasida madaniy almashinuvni kuchaytiradi, bu esa jamiyatning madaniy barqarorligini ta'minlaydi. Ekoturizm shuningdek, tabiiy hududlarda xavfsiz va tartibli sayyohlikni tashkil etish orqali ekologik muvozanatni saqlashga hissa qo'shadi. Natijada, barqaror rivojlanishning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik yo'nalishlari ekoturizm orqali birlashtirilib, kelajak avlod uchun mas'uliyatli va foydali turizm modeli yaratiladi.

Ekoturizm tabiatni muhofaza qilish va sayyohlikni barqaror rivojlantirishning samarali vositasidir. Ekoturizmning rivojlanishi ekologik maskanlar joylashgan qishloq hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmasdan qolmaydi [2; 75-b]. Shu orqali mahalliy aholi yangi ish o'rinlariga ega bo'lib, turizm xizmatlari va hunarmandchilik sohalarida daromad manbai yaratadi. Ekoturizm loyihalari mahalliy infratuzilmani rivojlantirishga, yo'llar, mehmonxonalar va xizmat ko'rsatish obyektlarini modernizatsiya qilishga hissa qo'shadi. Sayyohlar tabiiy va madaniy boyliklarni o'rganish orqali ekologik ongini oshiradi va tabiatni muhofaza qilishga jalb qilinadi. Shu bilan birga, ekoturizm mahalliy madaniy qadriyatlarni targ'ib qilish va an'analarni saqlash imkonini ham beradi. Natijada, ekologik maskanlar hududidagi qishloq aholiining iqtisodiy va ijtimoiy farovonligi ortib, barqaror rivojlanishga xizmat qiladigan turizm modeli shakllanadi.

Ekoturizm rivojlanishi natijasida qishloq hududlarida yangi kichik bizneslar va ekoturistik xizmatlar paydo bo'ladi, bu esa mahalliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga yordam beradi. Shu orqali aholi yoshlar uchun ish o'rinlari topib, hududdan chiqib ketishning oldi olinadi. Ekoturistik marshrutlar tabiiy landshaftlarni saqlashni rag'batlantirib, hududdagi ekologik muvozanatni mustahkamlaydi. Sayyohlar mahalliy

ekoturistik loyihalarda ishtirok etish orqali ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni o'rganadilar. Mahalliy hunarmandchilik va ekologik qishloq turizmi madaniy qadriyatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, ekoturizm hududlarni barqaror rivojlantirishga, ekologik va ijtimoiy manfaatlarni uyg'unlashtirishga imkon yaratadi.

Ekoturizm hududlarda iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorlikni ta'minlashning samarali vositasiga aylangan. Ekoturistik hududlarda infratuzilma yaxshilanishi bilan bir qatorda hudud aholisi mehmonxonalar, umumiy ovqatlanish, transport xizmatlari kabi qator sohalarda band bo'ladi, bu esa ularning daromad manbalarini kengaytirib, yashash sharoitlarini sezilarli darajada yaxshilashga imkon yaratadi [3; 36-b]. Shu orqali mahalliy yoshlar hududni tark etishning oldi olinib, ularning ijtimoiy faolligi oshadi va jamiyatda yangicha tashabbuslar paydo bo'ladi. Ekoturistik loyihalar hududdagi yo'llar, kommunikatsiya tarmoqlari va xizmat ko'rsatish obyektlarini modernizatsiya qilishga yordam beradi, bu esa sayyohlar uchun qulay va xavfsiz sharoit yaratadi. Sayyohlar mahalliy tabiiy landshaftlar, biologik xilma-xillik va madaniy meros bilan tanishib, ekologik va madaniy ongini oshiradilar. Mahalliy hunarmandlar, fermerlar va kichik tadbirkorlar ekoturizm orqali o'z biznesini rivojlantirish, mahsulotlarini targ'ib qilish va yangi bozorlarga chiqish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu tariqa, ekoturistik hududlar nafaqat iqtisodiy rivojlanish manbai, balki ekologik muvozanatni saqlash va mahalliy madaniy qadriyatlarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi barqaror rivojlanish modeli sifatida shakllanadi.

Ekoturizm hududlarda yangi biznes imkoniyatlarini yaratib, mahalliy aholining turizm xizmatlariga jalb qilinishiga yordam beradi. Shu orqali hududdagi kichik tadbirkorlik rivojlanadi va mahsulotlar, hunarmandchilik buyumlari sayyohlar uchun namoyish etiladi. Sayyohlar ekologik yo'riqnomalar va tabiat bo'yicha ekskursiyalarda qatnashib, o'zlarida atrof-muhitni muhofaza qilish ongini oshiradilar. Mahalliy maktablar va ekologik markazlar sayyohlarga tabiatni saqlash va barqaror turizm tamoyillarini o'rgatish imkonini yaratadi. Shu tariqa, ekoturizm nafaqat iqtisodiy foyda, balki jamiyatning madaniy va ma'naviy rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Hududlar barqaror rivojlanish yo'lida ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy manfaatlarni uyg'unlashtiruvchi samarali tizimga aylanishadi.

Samarqand viloyatining ayrim tumanlari o'zing tabiiy musofoligi va no odatiy turmush tarzi bilan kishilarni o'ziga jalb qilib kelmoqda [1; 75]. Shu hududlarda ekoturizmning rivojlanishi mahalliy iqtisodiyotga sezilarli foyda keltirib, kichik biznes va xizmat ko'rsatish sohasida yangi ish o'rinlari paydo bo'lishiga yordam beradi. Sayyohlar mahalliy aholining hunarmandchilik buyumlari, an'anaviy taomlari va

ekologik tadbirlari bilan tanishib, hududning madaniy va ekologik merosini qadrlashni o'rganadilar. Hududlarda yaratilgan turizm yo'riqnomalari, ekskursiyalar va tabiiy marshrutlar ekologik barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, mahalliy aholi sayyohlar bilan bevosita ishlash orqali iqtisodiy mustaqillikka erishadi va jamiyatning ijtimoiy farovonligi ortadi. Ekoturizm loyihalari hudud infratuzilmasini rivojlantirishga, yo'llar, mehmonxonalar va transport xizmatlarini yaxshilashga turtki beradi. Natijada, Samarqand viloyatidagi ushbu tumanlar nafaqat tabiiy va madaniy boyliklarni saqlab qoladi, balki iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatdan barqaror rivojlanish modeli sifatida namuna bo'ladi.

Mahalliy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, Rossiya, O'zbekiston va MDHning boshqa mamlakatlarida ekoturizm tez sur'atlarda rivojlanayotgan bo'lsa-da, uning barqaror va samarali o'sishini ta'minlash uchun aniq tartibga solish mexanizmlari va ilmiy asoslangan strategik qo'llab-quvvatlash zarur bo'lib qolmoqda [4; 4-b]. Shu bilan birga, hududiy ekologik resurslarni himoya qilish va sayyohlar uchun qulay sharoit yaratish masalalari ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Ekoturizm loyihalarini amalga oshirishda mahalliy aholi va kichik biznes ishtiroki iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ilmiy tadqiqotlar va monitoring tizimlari esa tabiiy resurslarning holatini baholash, chiqindilarni kamaytirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash imkonini beradi. Shu bilan birga, ekoturizmni rivojlantirish hududlarda madaniy meros va an'anaviy hunarmandchilikni targ'ib qilishga hissa qo'shadi. Sayyohlarni ekologik ongli bo'lishga o'rgatish va barqaror turizm tamoyillarini tatbiq etish orqali hududlarda uzoq muddatli manfaatlar yaratiladi. Natijada, ilmiy asoslangan, tartibga solingan ekoturizm strategiyalari MDH mamlakatlarida nafaqat iqtisodiy rivojlanish, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ham mustahkamlashga xizmat qiladi.

MDH mamlakatlarida ekoturizm tez sur'atlarda rivojlanib borayotgani, hududlarda yangi turizm markazlarini va xizmat tarmoqlarini yaratishga imkon beradi. Shu bilan birga, tabiiy resurslarni samarali boshqarish va chiqindilarni kamaytirish uchun hududiy strategiyalarni ishlab chiqish zarur. Mahalliy tadbirkorlar va ekologik loyihalarda ishtirok etuvchi yoshlar hududning iqtisodiy faolligini oshirishga hissa qo'shadilar. Ekoturizm sayyohlarni mahalliy ekotimiz va biologik xilma-xillikni qadrlashga o'rgatadi, bu esa ekologik ongni kuchaytiradi. Hududdagi madaniy va tarixiy obyektlarni ko'rsatish orqali sayyohlar bilan madaniy almashinuv rivojlantiriladi. Natijada, ilmiy asoslangan va tartibga solingan ekoturizm hududlarda ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik manfaatlarni uyg'unlashtiruvchi barqaror rivojlanish mexanizmi sifatida shakllanadi.

O‘zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishda ayrim to‘siqlar mavjud bo‘lsa-da, ularni bosqichma-bosqich bartaraf etish imkoniyati bor [5; 63-b]. Shu jumladan, hududlarda zamonaviy turizm infratuzilmasi yetarli darajada rivojlanmaganligi, yo‘llar, mehmonxonalar va transport xizmatlarining cheklanganligi sayyohlik faoliyatining samaradorligini kamaytiradi. Ikkinchi muhim to‘siq – mahalliy aholining ekoturizm va barqaror turizm tamoyillari bo‘yicha yetarlicha malaka va tajribaga ega emasligi, bu esa xizmat sifatini pasaytiradi. Shu bilan birga, hududiy ekologik resurslarni tartibga solish va himoya qilish bo‘yicha qonuniy va nazorat mexanizmlarining ba’zi hollarda yetarli emasligi, tabiiy muhitning buzilish xavfini oshiradi. Moliyaviy resurslarning cheklanganligi va investitsiyalarning yetishmasligi esa yangi ekoturistik loyihalarni amalga oshirishda qiyinchiliklar tug‘diradi. Shunga qaramay, mahalliy va davlat darajasidagi strategik rejalashtirish, o‘quv dasturlarini joriy etish va investitsiyalarni jalb etish orqali bu to‘siqlarni bosqichma-bosqich bartaraf etish mumkin. Natijada, O‘zbekistonda ekoturizm rivojlanishi nafaqat tabiatni muhofaza qilish va mahalliy iqtisodiyotga hissa qo‘shish, balki hududlarning ijtimoiy va madaniy barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishda ayrim to‘siqlar mavjud bo‘lsa-da, ularni bosqichma-bosqich bartaraf etish imkoniyati bor. Ba’zi hududlarda axborot va reklama yetarli emasligi sayyohlarni jalb qilishni qiyinlashtiradi. Shu bilan birga, ekologik tadbirlar va chiqindilarni boshqarish bo‘yicha tizimlar to‘liq shakllanmaganligi, tabiat resurslarining noto‘g‘ri ishlatilishiga olib keladi. Mahalliy mutaxassislar va gidlarning yetishmasligi xizmat sifatini pasaytiradi va sayyohlarning tajribasini cheklaydi. Moliyaviy qo‘llab-quvvatlash va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari to‘liq ishga tushirilmagan. Shu sababli, strategik reja va barqaror turizm standartlarini tatbiq etish orqali ushbu to‘siqlarni kamaytirish va ekoturizmning barqaror rivojlanishini ta’minlash mumkin.

Maqolada ekoturizmning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik sohalarga ta’siri, mahalliy aholi va hududlar rivojiga hissa qo‘shishi, shuningdek, barqaror rivojlanishning uchta asosiy yo‘nalishi bilan chambarchas bog‘liqligi yoritildi. O‘zbekiston va MDH mamlakatlarida ekoturizm tez sur’atlarda rivojlanayotgani, hududlarning tabiiy va madaniy merosini saqlash, mahalliy biznes va ish o‘rinlarini yaratishda muhim rol o‘ynayotgani ko‘rsatildi. Shu bilan birga, ilmiy asoslangan strategiya, infratuzilma, malakali kadrlar va ekologik nazoratning zarurligi ta’kidlandi. To‘siqlar bosqichma-bosqich bartaraf etilganda, ekoturizm hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik barqaror rivojlanishida asosiy vositaga aylanadi. Natijada, ekoturizm nafaqat daromad

manbai, balki ekologik ongni oshirish va madaniy qadriyatlarni saqlash mexanizmi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zaynitdinov Shaxzod Jamhur o'g'li. Yo'ldoshev Abdumalik Ilhomovich. Ekoturizm va uning barqaror rivojlanishga ta'siri. <https://scientific-jl.com/luch/index> 2025-yil, 1-bet.
2. Choriyeva Nargiza Ibotovna. Polvanov Azim Kuchkarovich. Samarqand viloyatida ekoturizmni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik ahamiyati. Advances in Science and Humanities. 2025-yil, 75-bet.
3. Artikova Sh. Qurbonov T. Shodiyev F. Ekologik turizmni rivojlantirish istiqbollari. (December) ISSN: 2181-3000. 75-bet.
4. Kobiljonov Muslimjon Boxodirovich. Ekologik turizm hududlarining barqaror rivojlanish omili. International Journal of Multidisciplinary Research. 2024-yil, 4-bet.
5. Artikova Fotimaxon Sodiqjon qizi. Ekoturizmning o'zbekistonga ta'siri. Yosh olimlar ilmiy-amaliy konferensiyasi. 2025-yil, 63-bet.